

ІДЕЯ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ У ПРОСВІТНИЦЬКО-ВИХОВНІЙ СПАДЩИНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Особливе місце у плеяді найвизначніших культурно-освітніх діячів України кінця XVIII – першої третини XIX ст. належить І. Котляревському (1769-1838) – педагогу, зачинателю нової української літератури і нової української літературної мови, українського театру, просвітницькому та активному громадському діячеві. Дослідження й аналіз розвитку національної педагогічної думки крізь призму діяльності І. П. Котляревського дає можливість провести наукову реконструкцію епохи і висвітлити загальнопедагогічний досвід даного періоду [7].

За свою самовіддану тридцятирічну просвітницько-виховну діяльність, бездоганну військову службу, талановиту літературну творчість він удостоєний державних нагород: ордену Св. Анни 4-го ступеня і медалі, “монаршого благовоління” – діамантового персня з Кабінету Його Імператорської Величності Олександра I, значного пенсіону понад платню, високого військового чину та інших відзнак. І. Котляревський – новатор у пізнанні основ етнопедагогіки, глибинному вивченні життя народу, палкий патріот України, одним із перших довів її право на “імення, мову, віру, вид”, необхідність виховання молоді на національних ідеях і традиціях.

І. Котляревський залишив нам багатогранну просвітницько-виховну та літературну спадщину, яка має загальнопедагогічну цінність, оскільки дає можливість дослідити в педагогічній ретроспективі актуальні проблеми становлення національної педагогіки. Ним безпосередньо творився український педагогічний простір як виразник культури українського народу.

Феномен І. Котляревського поєднує в собі непересічну літературну особистість і видатного педагога та інтегрує самобутню педагогічну позицію, особистісне бачення духовно-ціннісних засад становлення, виховання людини, її ролі в розвитку суспільства.

Літературна спадщина педагога є цінним джерелом для визначення педагогічних ідей та внеску І. Котляревського в розвиток освіти першої третини XIX ст. Поема “Енеїда”, “Пісня на Новий 1805 год князю Куракіну”, “Ода Сафо”, п’єса “Наталка Полтавка”, водевіль “Москаль-чарівник” знаменували собою становлення нової української літератури, у якій народ стає головною дійовою особою. І. Франко у статті “Українська (руська) література” зазначав, що з появою “Енеїди” почалася нова доба в історії літератури: “Тепер вперше поставлено відродження української нації цілком свідомо на підвалинах загальноєвропейського духовного розвитку” [6, с. 76]. І. Котляревський нагадував світові через поему “Енеїда”, що є ще цілий великий народ зі своєю територією, мовою, побутом, звичаями, обрядами, етико-соціальними поглядами, особливостями психічного складу та національного характеру, своєю філософією буття, етнографією, зі своєю “зруйнованою Троєю” і “майбутнім Римом”. І цей народ – українці.

У ході дослідження встановлено, що у педагогічній діяльності й літературній творчості І. Котляревського провідною була тема високоморального виховання молодого покоління, духовного відродження народу, збереження національної ментальності та національної самобутності. І. Котляревський підкреслював важливу педагогічну роль виховної роботи на національно-культурних традиціях, на глибокому вивченні етнографії, ідей української народної педагогіки, виступаючи, таким чином, за українське національне виховання.

Аналіз художніх творів (“Енеїди”, “Пісні на Новий 1805 год князю Куракіну”, “Оди Сафо”, “Наталки Полтавки”, “Москаля-чарівника”) І. Котляревського дозволяє стверджувати, що особливу увагу він приділив формуванню національних цінностей: рідної мови, літератури, народної культури. Це дало можливість письменнику, на наш погляд, уперше сформулювати українську національну ідею, показати українців як націю, що виступає як єдина сила, з якою рахуються на світовій арені. У нації педагог убачав велику силу, яка приведе до духовного відродження, об’єднає людей в ім’я

“любові к отчизні”, сприятиме формуванню моральних, ідеологічних і політичних цінностей, ідеї національної держави, у якій Еней забезпечить народу світле майбутнє, “великі зробить переміни” [2, с. 98]. Реалізація національної ідеї відбувається через пошук форм розвитку національної свідомості, морального вдосконалення.

Дослідження засвідчує, що І. Котляревський вважав трудове виховання невід’ємною складовою частиною народної педагогіки й надавав йому великого значення. Однією з найнеобхідніших рис, що має виховуватись у підростаючого покоління, на думку письменника, є працелюбність. Працю народ звеличує, вважає її першоосновою людського життя. В українських родинах здавна заохочували дитину до праці змалечку, привчали до думки, що її чекає шанована з далеких часів професія – хлібороба, гончара, коваля чи будівельника. Справедливо зауважує А. Бойко, що “в реалізації мети виховання велике значення має трудова активність, сформованість творчої, працелюбної особистості, цивілізованого господаря, що досягається як під впливом соціального середовища, так і в процесі трудового навчання й виховання, спрямованого на вироблення відповідних навичок та вмінь, професійної майстерності” [4, с. 41].

Традиції української народної педагогіки свідчать, що в питанні трудового виховання провідне місце належить сім’ї, де склалася чітка система залучення дітей до праці. Діти змалку повинні засвоювати й усвідомлювати залежність життя людини від результатів праці. Правильно організоване виховання працею впливає на формування трудових навичок дітей, їх характеру, рівня підготовки до самостійного трудового життя. Питання трудового виховання взаємопов’язане з інтелектуальним і духовним розвитком дитини. Коли діти залучаються до участі у створенні матеріальних цінностей, разом із трудовими навиками у них виховується працелюбність, відповідальність, розвиваються індивідуальні здібності, формуються професійні інтереси [1].

Успереч поглядам ідеологів кріпацтва, які зневажливо ставились до праці, І. Котляревський показав, що саме в праці виховуються найкращі якості людини. Позитивні герої його творів – Наталка, Микола, Петро, Тетяна – прості трудівники, які шанують працю, вважають її почесною справою, наділені найкращими моральними якостями.

Він підкреслював, що працьовитість є однією з найбільш цінних рис людини. Простому народові близькими є ті, хто своєю працею досягає успіху. Так, Наталка, стверджуючи, що “кусок черствого хліба смачніший од м’якої булки, неправдою нажитої”, висловлює повагу до тих, хто “живе чесно і годується трудами своїми” [2, с. 232]. Погляди трудящих на працю в творах І. Котляревського включають презирство до будь-яких нероб. Проте, “надаючи праці виняткового значення, підкреслюючи її благородний вплив на людину, поет все ж не розумів, що в класовому суспільстві праця є необхідністю лише для пригнічених. Він вважав будь-яку працю благородною, не піднявшись до розуміння її соціальної зумовленості” [5, с. 128].

Земні герої поеми “Енеїда” існують за рахунок непосильної праці інших людей, яких поміщики нещадно експлуатували. Такі пороки породила кріпосницька система, коли влада поміщика стала необмеженою. У поемі “Енеїда” І. Котляревський розвінчує привілейований клас тодішнього суспільства, засуджуючи його за бездушність, жорстокість, аморальність, неробство, Протиставляючи йому працьовитий, кмітливий, витривалий український народ, автор прищеплює читачеві ненависть до ледарів, гультьяїв, панівної верхівки суспільства, водночас звеличуючи важку працю простих людей, які забезпечують життя багатіїв. Педагог уважав за необхідне виховати в дітей розуміння, що тільки безкорислива праця на благо всіх, тільки добрі справи допомагають людині стати кращою. Він підкреслює у “Пісні на Новий год... князю Куракіну”, що той, хто робить безкорисливу справу “не за гроші і сребро” [3, с. 241], заслуговує на повагу.

Таким чином, І. Котляревський вважає трудове виховання важливим напрямом народної педагогіки: воно допомагає формуванню таких рис характеру, як працелюбність, відповідальність; сприяє розвитку індивідуальних трудових здібностей; формуванню професійних інтересів, трудових навичок дітей; підготовленості до самостійного трудового життя. Педагог висловлює ідею піднесення значення такої чесноти, як праця, – запорука успішного виховання підростаючого покоління.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів педагогічної діяльності І. Котляревського й потребує цілісного, системного розгляду та аналізу його педагогічної спадщини.

Список використаної літератури

1. *Бойко А. М.* Виховання людини: нове і вічне / А. М. Бойко. – Полтава : Техсервіс, 2006. – 568 с.
2. *Котляревський І. П.* Вибране / І. П. Котляревський. – Х. : Прапор, 1980. – 280 с.
3. *Котляревський І. П.* Твори / І. П. Котляревський. – К. : Держ. вид-во художн. літ., 1960. – 320 с.
4. Педагогіка : Інтегрований курс теорії та історії : Навч.-метод. посібн. для закл. вищ. пед. освіти III-IV рівнів акредит. : У 2 ч. / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка [А. М. Бойко (ред.)]. – К. : ВІПОЛ, 2002. – Ч. 2. – 2004. – 498 с.
5. *Пльонкіна В. Ф.* Проблема прекрасного у творчості І. П. Котляревського / В. Ф. Пльонкіна // Проблеми філософії : міжвід. наук. зб. – Вип. 21. – К. : Вид-во Київського ун-ту, 1971. – С. 122–129.
6. *Погребенник Ф.* Котляревський у зарубіжному літературознавстві / Ф. Погребенник // Радянське літературознавство. – 1969. – № 8. – С. 73–81.
7. Українська педагогіка в персоналіях [Текст] : у 2 кн. : Навч. посібн. для вищ. навч. закл. / [О. В. Сухомлинська, Н. П. Дічек, Т. О. Самоплавська; ред. О. В. Сухомлинська]. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 1 : X-XIX століття. – 2005. – 624 с.

Тетяна Борисова

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ ТЕХНІЧНИХ ПОНЯТЬ У МАЙБУТНІХ ЗАКРІЙНИКІВ: ДОСВІД ОСВІТЯН ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

У сучасних умовах розвитку освітньої галузі особливе місце відводиться професійній освіті як важливій ланці між виробництвом та вищою освітою. Адже інженер, що не має знань та відповідних умінь виконання окремих технологічних операцій, тобто робітничих навиків, важко орієнтується у реаліях сучасних виробничих технологій. Тому професійна освіта потребує постійного оновлення та має перспективи розвитку.

На сьогодні важливою проблемою для професійної освіти є підвищення якості знань учнів, що вступають до професійно-технічних навчальних закладів. Відомо, що випускники загальноосвітніх шкіл з вищим рейтингом за результатами навчання у школі вступають до вищих навчальних закладів, а контингент абітурієнтів професійно-технічних навчальних закладів має, переважно, низький або середній рівень успішності. Окремі учні навіть не мають достатнього уявлення про майбутню спеціальність, а тим більше, про техніку і технології, з якими майбутній робітник буде мати справи у виробничих умовах.

Володіння необхідними технічними поняттями прискорює процес якісного оволодіння професійними знаннями та вміннями. Успіх у формуванні технічних понять значною мірою залежить від того, як був сформований понятійний апарат у школі. З досвіду професійно-технічних навчальних закладів Полтавської області відомо, що переважна кількість учнів, які закінчили 9 класів загальноосвітньої школи, погано оперують технічними поняттями, або зовсім з ними не знайомі.

Ми ставимо за мету структурувати комплекс технічних понять за принципом наступності при підготовці майбутніх закрійників у професійно-технічних навчальних закладах.

Більшість технічних понять формуються на уроках фізики, хімії, алгебри та геометрії, а також трудового навчання. Сучасною програмою освітньої галузі “Технології” передбачено формування в учнів широкого кола технічних понять, пов’язаних як з графічною грамотністю, так і з елементами сучасної техніки та виробничо-інформа-